

بخشنامه های خواندنی اداره فرهنگ قم

۱۳۵۷-۱۳۲۷

به کوشش :
سیدضابطیان موحه

نشر مجمع ذخائر اسلامی
با همکاری انتشارات فکر آوران
۱۳۹۶ شمسی

بخشنامه های خواندنی اداره فرهنگ و هنر قم

(۱۳۲۷-۱۳۵۷ ش)

(آموزشی، تربیتی، علمی، مذهبی)

نویسنده

سید رضا باقریان موحد

نشر مجمع ذخائر اسلامی و انتشارت فکرآوران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

عنوان و نام پدیدآور : بخشنامه‌های خواندنی اداره فرهنگ قم (۱۳۲۷-۱۳۵۷ش) (آموزشی، تربیتی، علمی، مذهبی) / نویسنده سیدرضا باقریان موحد.

مشخصات نشر : قم: مجمع ذخائر اسلامی: فکرآوران، ۱۳۹۶.

شابک : 978-964-988-450-9

مشخصات ظاهری : ۳۴۸ ص.: مصور

فروست : قم شناسی؛ ۴.

موضوع : ایران. وزارت فرهنگ. اداره فرهنگ شهرستان قم -- بخشنامه‌ها

موضوع : آموزش و پرورش -- ایران -- قم -- فعالیت‌های فوق برنامه

موضوع : Education-- Iran -- Qom-- Activity programs

رده بندی دیویی : ۸۹۰۹۵۵/۳۷۱

رده بندی کنگره : ۱۳۹۶۳۶۰۷LB : ۳ب۲ب/

سرشناسه : باقریان موحد، سید رضا، ۱۳۵۳ -

شناسه افزوده : مجمع ذخائر اسلامی

وضعیت فهرست نویسی: فپا

شماره کتابشناسی ملی : ۴۷۲۵۱۷۱

کلیه حقوق این اثر تحت قانون کپی رایت بوده و ترجمه یا چاپ تمام یا بخشی از مطالب آن و نیز درج تمام یا بخشی از آنها در ضمن بانکهای اطلاعاتی و تهیه برنامه‌های رایانه‌ای یا استفاده مطالب و تصاویر در اینترنت و دیگر ابزار و ادوات، به هر نحوی، بدون اجازه قبلی ناشر بصورت کتبی، ممنوع می‌باشد.

© 2017 MAJMA AL-DAKAAIR AL-ISLAMYYAH,

All rights reserved, No part of this book may be reproduced or translated in any form, by print, internet, photo print, microfilm, CDs or any other means without written permission from the publisher

نشر مجمع ذخائر اسلامی و انتشارات فکرآوران

بخشنامه‌های خواندنی اداره فرهنگ قم

(۱۳۲۷-۱۳۵۷ش)

(آموزشی، تربیتی، علمی، مذهبی)

نویسنده: سید رضا باقریان موحد

چاپ: هوشنگی / صحافی: نفیس

نشر: مجمع ذخائر اسلامی - قم

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶ش (۲۰۱۷م)

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۹ - ۴۵۰ - ۹۸۸ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ارتباط با ناشر

ایران، قم: خیابان طالقانی (آذر) - کوی ۲۳ - فرعی اول - پلاک ۴ - مجمع ذخائر اسلامی

تلفن: ۰۹۱۲ ۲۵۲ ۴۳۳۵ همراه: ۰۹۸۲۵۳۷۷۰ ۱۱۱۹ دورنگار: ۰۹۸۲۵۳۷۷۱۳ ۷۴۰

fekravar@ yahoo.com

تلگرام و تلفن همراه: ۰۹۱۹۳۵۹۹۳۲۴

نشانی پایگاههای اینترنتی:

www.zakhair.net

www.mzi.ir

info@zakhair.net

info@mzi.ir

قیمت: ۴۰/۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
محتوای آموزشی نظام تعلیم و تربیت ۱۳۰۰-۱۳۵۷ ش.	۱۵
مصاحبه با دکتر محمدیان	۱۶
(رئیس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش)	۱۶
توجه به دین و اخلاق اسلامی در بخشنامه‌ها	۱۹

فصل اول: کلیات (بخشنامه‌های اولیه و دستورالعمل‌های کلی)

قانون اساسی معارف	۲۵
شعار وزارت معارف	۲۸
خواندن سرود شاهنشاهی در دبستان‌ها	۲۸
مراسم وفاداری نسبت به پرچم ایران	۲۹
استخدام خانم‌ها در دبستان‌ها	۳۱

فصل دوم: مقررات انضباطی / ثبت نامی

آیین‌نامه ثبت نام	۳۵
آموزش زبان فارسی	۳۸

آموزش زبان انگلیسی.....	۴۰
آموزش زبان فرانسه.....	۴۳
ساعات کار مدارس و دبیران.....	۴۳
ممنوعیت خروج در ساعات رسمی از آموزشگاه.....	۴۴
تعطیلات عید نوروز.....	۴۶
کلاس بدون آموزگار.....	۴۶
ممنوعیت دادن تکالیف سنگین.....	۴۷
خودداری از تدریس خصوصی.....	۴۸
آموزش کودکان معلول.....	۴۹
آموزش خدمتگزاران.....	۵۰
معافیت از شهریه.....	۵۱
آغاز سال تحصیلی.....	۵۸
نیایش آغاز سال تحصیلی.....	۵۹
پیام شاه به مناسبت آغاز سال تحصیلی.....	۶۰
ممنوعیت دریافت پول از دانش آموزان.....	۶۲
گزارش نمودن حوادث و اتفاقات سوء.....	۶۴
حفظ شئون فرهنگی.....	۶۵
تابلوی مدارس.....	۶۶
صرفه جویی در مصرف آب و برق.....	۶۷
ممنوعیت تنبیه بدنی.....	۶۸
وظایف رئیس دبیرستان.....	۶۹
وظایف ناظم دبیرستان.....	۷۰
وظایف دبیران.....	۷۰
وظایف خدمتگزاران.....	۷۲

فصل سوم: بخشنامه‌های دینی و مذهبی

۷۷.....	تبریک عید مبعث.....
۷۸.....	رعایت شئون اسلامی در ایام فاطمیه.....
۷۸.....	اهمیت دادن به تدریس قرآن.....
۷۹.....	معرفی کتاب: تفسیر المیزان.....
۸۰.....	عید قربان.....
۸۱.....	عید غدیر.....
۸۱.....	دعای پایانی عزاداری سید الشهداء.....
۸۲.....	معرفی کتاب: قرآن مجید به خط احمد نیریزی.....
۸۳.....	معرفی کتاب: حجه التفاسیر.....
۸۳.....	معرفی کتاب: درس‌هایی از قرآن مجید.....
۸۴.....	معرفی کتاب: منتخباتی از کلام الله مجید.....
۸۵.....	برگزاری نماز جماعت و دیگر مناسبت‌های ماه رمضان.....

فصل چهارم: بخشنامه‌های کتاب و کتابخوانی

۸۹.....	تهیه کتب ابتدایی برای نقاطی که کتابخانه ندارند.....
۹۰.....	چاپ رسالات به ضمیمه سالنامه‌ها.....
۹۰.....	تقویت روحیه کار و سلحشوری در کتب درسی.....
۹۱.....	نقشه ایران.....
۹۲.....	بهره بردن از فرهنگ‌های محلی در کتب درسی.....
۹۳.....	ممنوعیت تدریس کتاب‌های غیرمجاز.....
۹۵.....	ممنوعیت استفاده از کتب کمک درسی.....
۹۸.....	قیمت کتاب‌های درسی.....
۹۸.....	کتب رهنمای تدریس.....
۹۹.....	انتقاد از مصاحبه وزیر.....

- تکفروشی کتاب‌های درسی ۱۰۰
- هدیه و خرید کتاب ۱۰۱
- قدردانی از آیت الله مرعشی نجفی ۱۰۱
- منشورات دانشگاه تهران ۱۰۲
- کتاب‌های اهدایی اداره فرهنگ ۱۰۳
- نامه محمد امین ریاحی ۱۰۴
- مقاله آقای اصغر فقیهی راجع به ابوالعلاء معری ۱۰۵
- معرفی کتاب: قم را بشناسید ۱۰۵
- معرفی کتاب: تاریخ ادبیات ایران و سخن حافظ ۱۰۶
- معرفی کتاب: دستورهای املاء و انشا ۱۰۶
- معرفی کتاب: جغرافی دبیرستان ۱۰۷
- معرفی کتاب: تاریخ نفت ایران ۱۰۸
- معرفی کتاب: فرهنگ نفیسی ۱۰۹
- معرفی کتاب: سفرنامه خوزستان ۱۱۰
- معرفی کتاب: ایران نو ۱۱۰
- معرفی کتاب: یادگار عمر ۱۱۱
- معرفی کتاب: پیامدهای انقلاب ششم بهمن ۱۱۲
- معرفی کتاب: تاریخ مصور رضا شاه ۱۱۳
- معرفی کتاب: انقلاب سفید ۱۱۳
- معرفی کتاب: راهنمای شهرستان‌های ایران ۱۱۷
- معرفی کتاب: گل‌های بوستان سعدی ۱۱۷
- معرفی کتاب: فرهنگ علوم (دایره المعارف اطلاعات عمومی) ۱۱۸
- معرفی کتاب: نبوغ و علل به وجود آورنده ۱۱۹
- معرفی کتاب: راهنمای تاریخ شاهنشاهی ایران ۱۱۹
- معرفی کتاب: سالنامه دبیرستان ششم بهمن ۱۲۰
- معرفی کتاب: کلمات قصار پیغمبر اکرم حضرت محمد ۱۲۲
- معرفی کتاب‌های انتشارات پرنده سیاه ۱۲۲

۱۲۳.....	معرفی کتاب: اطلاعات در یک ربع قرن
۱۲۴.....	معرفی کتاب: سازمان‌های امپراطوری اسلام
۱۲۴.....	معرفی کتاب: جغرافی متوسطه
۱۲۵.....	معرفی کتاب: سفرنامه مازندران
۱۲۵.....	معرفی کتاب: راهنمای تعلیم انشای و املاي فارسی
۱۲۶.....	معرفی کتاب: گزیده‌ای از شاهنامه فردوسی
۱۲۷.....	معرفی کتاب: اطلس تاریخی ایران
۱۲۸.....	معرفی کتاب: جشن‌ها و اعیاد ملی و مذهبی در ایران
۱۲۹.....	معرفی کتاب: گنجینه آثار قم
۱۳۰.....	معرفی کتاب: کلمات قصار امیرالمومنین
۱۳۰.....	معرفی کتاب: دانشگاه‌ها و مدارس عالی
۱۳۱.....	معرفی کتاب: هشتمین امام شیعیان
۱۳۱.....	معرفی کتاب: مرحله‌ای تازه در اختلاف چین و شوروی
۱۳۲.....	هدیه کتاب به هنرستان صنعتی
۱۳۴.....	مکاتبات با نشریات علمی و تخصصی
۱۴۳.....	تاسیس کتابخانه در مدارس
۱۵۱.....	شرح وظایف کتابخانه‌های مدارس ایران
۱۵۴.....	دوره کلاس کارآموزی کتابداری
۱۵۷.....	برگزاری هفته کتاب
۱۶۰.....	تمبر یادگاری
۱۶۱.....	نخستین کارنامه هفته کتاب

فصل پنجم: بخشنامه‌های تربیتی - اخلاقی

۱۶۳.....	
۱۶۵.....	تقویت روح شهامت در جوانان
۱۶۶.....	دفترچه رضایت اخلاقی

۱۶۹.....	انجمن خانه و مدرسه (انجمن اولیا و مربیان)
۱۷۳.....	انجمن تهذیب اخلاق دبیرستان صدوق قم
۱۷۳.....	مقدم بودن تربیت بر تعلیم
۱۷۴.....	برنامه ورزش و بهداشت فردی دوره چهارساله آموزش متوسطه
۱۷۴.....	در نظام جدید
۱۸۰.....	روز مادر
۱۸۲.....	کمک‌های خیریه فرهنگیان

فصل ششم: بخشنامه‌های هنری

۱۸۷.....	
۱۸۷.....	(موسیقی - خوشنویسی - مسابقات و...)
۱۸۹.....	توجه به هنر خوشنویسی
۱۹۲.....	نمایشنامه برگی از شاهنامه فردوسی
۱۹۷.....	سرودهای مدارس
۱۹۸.....	برنامه سرود و موسیقی دبستان‌ها
۲۰۳.....	کتاب موسیقی آموزشگاه‌ها
۲۰۴.....	هفته معماری
۲۰۵.....	سازمان ملی پیشاهنگی ایران
۲۰۷.....	هفته کردار نیک
۲۰۷.....	دانش آموزان بی بضاعت
۲۰۸.....	هدیه لوازم تحصیلی و پوشاک
۲۰۸.....	جوانان شیر و خورشید سرخ
۲۰۹.....	هفته بزرگداشت جمعیت و تنظیم خانواده
۲۱۰.....	مسابقه انقلاب ششم بهمن
۲۱۲.....	مسابقه کورس کبیر
۲۱۳.....	نمایشگاه عکس تحولات اخیر کشور

۲۱۴.....	مسابقه کتاب نویسی دانش آموزی
۲۱۷.....	مسابقه روز جهانی کودک
۲۱۸.....	مسابقه نقش خانواده در پیشبرد فرهنگ
۲۱۹.....	نمایشگاه جهانی اسباب بازی های آموزشی
۲۲۰.....	آموزش ترافیک
۲۲۱.....	اردوی دانش آموزی
۲۲۱.....	روز معلم

فصل هفتم: بخشنامه های سیاسی - تاریخی

۲۲۳.....	
۲۲۵.....	ممنوعیت فعالیت سیاسی در مدارس
۲۲۶.....	مراسم دعا و جشن به شکرانه سلامتی شاه
۲۲۷.....	گرفتن جواز برای داشتن رادیو
۲۲۸.....	عنوان رسمی سرسلسله پهلوی
۲۲۹.....	واقعه روز ۱۵ بهمن
۲۳۰.....	جزایر خلیج فارس
۲۳۱.....	ممنوعیت تبلیغ در انتخابات مجلسین سنا و شورای ملی
۲۳۲.....	شادباش عید نوروز
۲۳۳.....	جشن های تاجگذاری
۲۳۶.....	جشن های ۲۵۰۰ ساله
۲۴۰.....	سالروز بیست و هشتم مرداد
۲۴۳.....	مراسم دعا به منظور رفع خطر از وجود شاه
۲۴۴.....	دانش آموزان اخراجی از کشور عراق
۲۶۳.....	بخشنامه های رفاهی / مسافرتی
۲۶۳.....	مدد معاش اولاد کارمندان وزارت فرهنگ
۲۶۴.....	سفر به آمریکا

۲۶۵.....	اسکان فرهنگیان
۲۶۶.....	بورس تحصیلی در دانشگاه آمریکایی بیروت
۲۶۸.....	اعزام کاروان‌های فرهنگی به کشورهای اروپایی
۲۶۹.....	اطلاعیه هواپیمایی ملی ایران

فصل هشتم: بخشنامه‌های بهداشتی و درمانی

۲۴۹.....	نظامنامه راجع به صحنه مدارس
۲۵۲.....	هفته مبارزه با سرطان
۲۵۹.....	نشریه آموزشی سازمان دفاع غیرنظامی
۲۶۲.....	تغذیه رایگان دانش آموزان
۲۷۱.....	تصاویر بخشنامه‌ها

مقدمه

تاریخ آموزش و پرورش جدید در ایران، بسیار پرفراز و نشیب بوده است. از مرارت‌ها و مجاهدت‌های هفتاد ساله میرزا حسن رشدیه (پیر معارف ایران) در راستای بنیانگذاری راه جدید تا مدیریت‌های کارشناسان در دوره‌های تاریخی گوناگون، بسیار عبرت آموز، دردناک و خواندنی است.

کتاب حاضر، نشان دهنده بخشی از این تاریخ پربرگ و پر بار است که از لابلای اسناد بایگانی اداره آموزش و پرورش شهر قم به خصوص اسناد دبیرستان حکیم نظامی قم (۱۳۱۷-۱۳۵۷ ش.) و دبیرستان صدوق قم (۱۳۳۵-۱۳۵۷ ش.) استخراج و به این شکل تدوین شده است.

حفظ و نگهداری و نشر این اسناد، کاری ضروری و حیاتی است؛ زیرا نشان دهنده بخشی از تاریخ اجتماعی و فرهنگی این کشور است؛ بایگانی صد ساله این اداره، گنجینه گرانسنگی از اسناد و مدارک تاریخی، سیاسی، آموزشی، علمی و دینی است که متأسفانه در زیر غبار عبور سال‌ها و بی‌توجهی برخی از مسئولان، میزبان خوبی برای موریانه و موش و رطوبت و گرد و خاک شده است.

تامل در این اسناد علمی- تاریخی می‌تواند ما را با تاریخچه آموزش و پرورش در ایران به خصوص در شهر قم و همچنین نگرش دینی - علمی مجریان تعلیم و تربیت در آن روزگار بهتر آشنا سازد.

معلمان با تاریخچه آموزش و پرورش کشور و شهر خود آشنا نیستند. وقتی معلم امروز بداند که در دبیرستان‌های شهر قم چه استادان فرهیخته‌ای (علی اصغر فقیهی، حسین کریمان،

حسن یزدگردی، محمد امین ریاحی، شهید مفتاح، شهید بهشتی و...) تدریس می‌کرده‌اند، از تدریس خود لذت برده و احساس غرور می‌کند و انگیزه‌های شغلی‌اش افزایش می‌یابد.

از سوی دیگر، زنده نگه داشتن نام و یاد هزاران معلمی که سال‌ها برای ترویج و دین و دانش در این شهر زحمت کشیدند و خون دل خوردند، کاری ضروری است که با ایجاد موزه و انتشار کتاب، می‌توان آن را به بهترین نحوی اجرا و ادا کرد.

هدف از انتشار این اسناد، به هیچ وجه، مقایسه و داوری درباره دوره‌های گوناگون نظام آموزش و پرورش نیست. هدف، فقط و فقط، ارائه گزارشی مختصر از یک دوره تاریخی حدوداً پنجاه ساله است که با همه فراز و نشیب‌ها و خوبی‌ها و بدی‌هایش به تاریخ پیوسته و بسیاری از مدیران و مجریانش به دیار باقی شتافته‌اند. از تجربیات مفید و خوبشان درس می‌گیریم و از تجربیات بد و اشتباهاتشان، عبرت.

در این اسناد قدیمی و کهنه برای بیشتر مشکلات و معضلاتی که آموزش و پرورش فعلی ما با آن دست به گریبان است، راه حل‌ها و پیشنهادهایی جالب وجود دارد که می‌تواند راهگشای مدیران فعلی باشد.

در پایان از تمامی مدیران و پژوهشگرانی که این حقیر را یاری کردند، صمیمانه تشکر می‌نمایم: هادی ربانی، مهدی عباسی، علی رضا یاری، حسن مطیع، علی فیض، علی رضا سنگتراشان، ابراهیم خیری، حسین کرمی، سید صادق حسینی اشکوری، ابوالفضل سقایتی، محمد رحیمی تنها، فضل الله نصیری، هادی فرساد، اقدس کاظمی، فریا باقری، زهرا علی اکبرخانی.

هیچ اگر سایه پذیرد، منم آن سایه هیچ

سید رضا باقریان موحد

fekravarani@yahoo.com

تلگرام و تلفن همراه: ۰۹۱۹۳۵۹۹۳۲۴

محتوای آموزشی نظام تعلیم و تربیت ۱۳۰۰-۱۳۵۷ش.

چندی پیش، صاحب‌ه حجت الاسلام دکتر محمدیان (رئیس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش) با هفته نامه نگاه را خواندم که بسیار جالب توجه و تأمل برانگیز بود. ایشان در پاسخ به سوال خبرنگار درباره محتوای آموزشی نظام تعلیم و تربیت ما نسبت به قبل از انقلاب، اظهار بی اطلاعی کردند و گفتند: «من اندازه نگرفتم، اما...»

ابتدا از این پاسخ صریح و قاطع دکتر محمدیان تعجب کردم و با خود گفتم که چرا عالی‌ترین مقام علمی و پژوهشی وزارت آموزش و پرورش کشور از تاریخچه نظام تعلیم و تربیت کشور خود بی اطلاع است؟ چرا...

بعد از تاملی کوتاه به این نتیجه رسیدم که نباید از این بی اطلاعی انتقاد کرد، زیرا تاکنون تحقیق مستند و علمی جامع و فراگیری درباره این موضوع انجام نگرفته یا اگر هم شده در دسترس عموم پژوهشگران در بازار نشر نیست؛ سخنرانی و اظهارنظرهای گوناگون و انتقادی درباره نظام تعلیم و تربیت گذشته بسیار است اما کتاب مستند علمی...

اولین گام در راستای کشف حقایق، انتشار اسناد وزارت آموزش و پرورش از آغاز تاکنون است که مهم‌ترین منبع شناخت و قضاوت درباره گذشته است.

کتاب حاضر، یک قطره از دریای اسناد وزارت آموزش و پرورش است که از بایگانی مدارس قم به دست آمده است.

هیچ گونه دخل و تصرفی در متن اسناد داده نشده و فقط رسم الخط‌های گوناگون آن، بر اساس رسم الخط مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی به شکل یکسان آمده است. تصاویر برخی از اسناد در پایان کتاب آمده است.

مصاحبه با دکتر محمدیان

(رئیس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش)

خبرنگار: محتوای آموزشی نظام تعلیم و تربیت ما نسبت به قبل از انقلاب چه میزان تغییر کرده است؟

دکتر محمدیان: من اندازه نگرفتم اما در مورد محتوای آموزشی و پرورشی فعلی ما باید بگویم که یک بخش آن مباحث علمی است.

در زمان قبل انقلاب ۲+۲، ۴ می شود، الان هم ۲+۲، ۴ می شود. در ایران ۲+۲ چهار است، در اروپا هم ۲+۲، چهار است.

در مباحث فکری در همه جا و همه زمان ها کل از جزء بزرگتر است، اما بخشی از مباحث، مباحث ناظر بر جهان بینی و نگاه فرهنگی ما است که باید متناسب با نظریه تعلیم و تربیت اسلامی و فرهنگ اسلامی بهبود پیدا کند.

من به طور کلی یک مثال می زنم مثلاً در برنامه های درسی ما علی رغم این که نویسندگان کتاب های درسی مسلمان بودند، علی رغم این که معلمان ما مسلمان هستند و تدریس می کنند، علی رغم این که دانش آموزان ما مسلمان بودند، اما هیچ وقت به علت فاعلی و علت غایی توجه نمی شد. خوب این یعنی چه؟

همیشه باد در کتاب های درسی می وزید، باران می بارید، گیاه می روید، اما فاعل اینها کی است؟ علت غایی آن چیه؟ در حالی که قرآن نسبت به اینها به علت فاعلی تاکید دارد، نسبت به علت غایی تاکید دارد. ما قوانین طبیعی را می خواندیم اما این قوانین طبیعی را بریده از منشا آن می خواندیم، یعنی قوانین را منهای تفسیر می خواندیم.

در حالی که در نگاه اسلامی همه اینها آیه و نشانه هستند و هرکسی که اینها را بیان می کند، مثلاً فیزیکدان ما این را می گوید و تفسیر می کند یا معلم شیمی یا زیست شناسی که مطلبی را می گوید دارد تفسیر می کند؛ تفسیر چه چیزی را می گوید آیا افعال خدا را تفسیر می کنند.

مفسران حوزوی که قرآن را تفسیر می کنند آنها هم مفسرند، اما مفسر اقوال خداوند هستند یعنی قول خدا و فعل خدا را تفسیر می کنند، اگر جهت یکی باشد، اینها با هم مرتبطند؛ ما دنبال این نگاه هستیم که در آموزش و پرورش ما احیا بشود. چیزی که در درون ما وجود دارد و معلمان ما همین نگاه را دارند، اما نتوانستیم این را نشان بدهیم و به ظهور و بروز بکشیم. در سند تحول، بحث ما فقط شهروند نیست، بلکه بحث ما داشتن یک حیات طیه است.

انسان ها تنها ۵۰ سال زندگی نمی کنند، ۸۰ سال زندگی نمی کنند، بلکه انسان ها زندگی شان امتداد دارند؛ لذا ما می گوییم شیمی و فیزیک برای زندگی است اما نه تنها زندگی مادی، نه تنها زندگی ۵۰ ساله بلکه زندگی که آن طرف هم هست.

اگر ما شیمی خواندیم زندگی روزمره مان بهبود پیدا می کند، زندگی آخرتمان هم بهبود پیدا می کند یا به عبارت دیگر دنیا که در نگاه اسلام مزرعه آخرت است این مثال را زدند می خواستند ما بفهمیم که مزرعه سنگلاخی محصول نمی دهد، مزرعه آفت زده محصول نمی دهد، مزرعه آبیاری نشده محصول نمی دهد، اگر می خواهیم از مزرعه مان محصول برداریم باید زمینمان مساعد باشد آب بدهیم تا کشتان خوب باشد. پس دنیای خراب، آخرت آباد درست نمی کند.

ما باید دنیايمان را آباد کنیم تا آخرت هم آباد شود، اما تفاوت این است که تنها به دنیای آباد فکر نکنیم؛ چون قرآن می فرماید: مومن ها می گویند: «ربنا اتنا فی الدنيا حسنه و فی الاخره حسنه». قرآن می گوید، بعضی هستند همین که قرآن می گوید فی الدنيا حسنه می ایستند. خدا می گوید ما کم نمی گذاریم، دنیایشان را می دهیم، اما در آخرت بهره ای ندارند.

لذا نظام تعلیم و تربیت اسلامی با نظام تعلیم و تربیت غیردینی تفاوتشان در این است که نظام تعلیم و تربیت غیردینی می خواهد فقط همین جا را درست کند اما نظام تعلیم و

تربیت اسلامی به آن طرف هم فکر می‌کند.
ما به هر اندازه که توانسته‌ایم این تفکر را عملیاتی کنیم و دانش آموزانمان را در فکر،
در علم، در ایمان با هم متناسب رشد بدهیم، همین قدر پیروزیم، حالا فرقی نمی‌کنند که
محتوا چند درصدش لفظ‌هایش عوض شده باشد.
(هفته نامه نگاه، شماره ۵۴۴، تیر ۱۳۹۵ ش)

توجه به دین و اخلاق اسلامی در بخشنامه‌ها

- ممنوعیت تدریس کتب ضد دینی و اخلاقی:
وزارت معارف باید تدریس کتبی را که مضر به اخلاق و دین محصلین است ممنوع نماید و کتبی که از طرف وزارت معارف ممنوع شده باشد در هیچ مدرسه نباید تدریس بشود.

- رعایت شئونات ایام فاطمیه
به مناسبت ایام فاطمیه توجه داشته باشید مراتب ابراز احساسات شما متناسب با ایام برگزار شود و احیاناً چنانچه برنامه موسیقی یا نمایشی در نظر گرفته شده که با ایام سوگواری منافات دارد، حذف شود.

- اهمیت تدریس قرآن
از نظر این که تدریس قرآن مجید در درجه اول اهمیت قرار دارد، لذا مقتضی است حتی الامکان برای تدریس این درس از معلمان ذی علاقه که بر قرائت قرآن کاملاً مسلط می‌باشند استفاده شود و چون طبق برنامه وزارتی از کلاس سوم تا ششم هر نوآموز باید اقل هشت جزء از قرآن مجید را فراگیرد باید تدریس این قسمت را برای هر کلاس دو جزء تخصیص دهند و...

- معرفی تفسیر المیزان
به طوری که استحضار دارند یکی از وظایف بسیار مهم و اولیه دستگاه‌های تعلیم و تربیت تشیید مبانی دینی و تحکیم عقاید مذهبی جوانان دانش آموز و تعلیم معارف و احکام اسلامی برای آنان است و تاسیس و توسعه کتابخانه‌های مدارس و تهیه کتاب‌های

آموزنده و مفید و ترغیب و راهنمایی دانش آموزان به مطالعه از جمله وسایلی است که واحدهای آموزش و پرورش را در راه رسیدن به هدف و منظور فوق معاضدت و یاری می‌نماید. اهمیت و لزوم تهیه ترجمه و تفسیر قرآن مجید و سایر کتب مهم دینی برای کتابخانه آموزشگاه جهت مراجعه و استفاده دانش آموزان و معلمان محتاج به تذکر نیست. هر چند تاکنون تفاسیر مختلف و مهمی نظیر تفسیر ابوالفتوح رازی و منهج الصادقین به زبان فارسی نگارش یافته و مورد استفاده عموم هست لیکن انتشار ترجمه فارسی تفسیر شریف المیزان که به شیوه تفسیر قرآن با قرآن تدوین یافته و از بسیاری جهات به تمام تفاسیر امتیاز دارد و در واقع شاهکار تفسیری عصر حاضر محسوب می‌شود.

این اداره را بر آن داشت ضمن معرفی تفسیر مذکور توصیه و تاکید نماید یک دوره از این کتاب نفیس را جهت کتابخانه آموزشگاه تهیه و نتیجه اقدام را به این اداره گزارش فرمایید.

• قرآن مجید به خط احمد نیریزی

به طوری که از کارکنان دولت در عین اشتیاق به تهیه قرآن مجید به خط احمد نیریزی پرداخت هدیه آن دفعتاً مقدور نیست و تقاضای تقسیط هدیه آن را دارند و از آنجایی که بانک ملی ایران نمی‌تواند با فرد فرد متقاضیان به طور جداگانه قرار بگذارد چنین تصمیم گرفته شد که با تضمین حسابداری‌های مربوطه هدیه قرآن در ده قسط از متقاضیان دریافت شود.

• معرفی حجه التفاسیر

حجت الاسلام آقای سعید عبدالحجه بلاغی اقدام به تهیه و تالیف ده جلد تفسیر به زبان فارسی سلیس که در شش مجلد با جلد زرکوب و چاپ و کاغذ مرغوب گردآوری و به نام حجه التفاسیر انتشار داده‌اند.

علی هذا از آنجا که وجود چنین کتبی در مدارس بسیار ضروری به نظر می‌رسد. خواهشمند است دستور فرمایید از اعتبارات آموزشگاه حداقل یک سری تهیه و در دسترس دانش آموزان گذارده شود. دوره کامل آن را می‌توانند به یک هزار و پانصد ریال تهیه نمایند. چون اثر روانی آن بر شاگردان قطعی است انتظار دارد همکاران معظم کمال کوشش و علاقه خود را در این مورد معمول فرمایند.

• معرفی کتاب درس‌هایی از قرآن مجید

از آنجا که وزارت آموزش و پرورش لازم می‌داند نوباوگان این کشور اسلامی با کتاب مقدس آسمانی خود آشنایی پیدا کنند و از عهده قرائت صحیح آن برآیند و به فهم معارف و عمل کردن به دستورهای آن همت گمارند.

مقتضی است مقرر دارید در سال تحصیلی ۵۱-۵۰ برای تدریس قرآن در سال‌های سوم و چهارم و پنجم دوره ابتدایی منحصر از سه جزوه درس‌هایی از قرآن مجید که از طرف شرکت نسبی اقبال و با همکاری آقایان سید رضا برقی و محمد جواد باهنر مولفان کتاب‌های درسی جدید تعلیمات دینی که با روشی جالب و نفیس تهیه شده است استفاده نمایند.

• برنامه‌های مذهبی در ماه رمضان

همان طوری که استحضار دارید لزوم توجه به مبانی دینی و احترام به شعائر مذهبی ما را که عهده‌دار تعلیم و تربیت دینی فرزندان این مرز و بوم هستیم و عامل موثری در تکوین شخصیت دانش آموزان و تشکیل اعتقادات دینی آنان می‌باشیم بر آن می‌دارد که همواره بر ایفای نقش پرورشی همچنین به وظیفه خطیر معلمی که در واقع نمونه و سرمشقی برای دانش آموزان خود هستیم و به طور غیرمستقیم کردار و گفتار و پندار خود را برای آنان تلقین و عملاً انتقال می‌دهیم عنایت لازم مبذول داریم و در تقویت مبادی دینی و تحکیم مبادی اخلاقی دانش آموزان با استفاده از هر فرصت مناسب از هیچ کوششی فروگذار نکنیم.

به خصوص در ماه مبارک رمضان که ماه خدا و فصل عبادت و تقرب به درگاه ایزد منان است و قدرت تاثیر و نقش‌پذیری در آن ماه بیشتر است به وظایف دینی و اخلاقی خود بیشتر متوجه شویم و با تنظیم برنامه ویژه‌ای در غیر ساعات کلاس تربیتی اتخاذ بفرمایید که حتی الامکان فریضه ظهر و عصر به طور دسته جمعی در محیط آموزشگاه انجام گردد و سخنرانی‌های مذهبی توسط معلمان و خود دانش آموزان در فرصت‌های مناسب برای عموم دانش آموزان اجرا گردد.

• مقدم بودن تربیت بر تعلیم

از آنجا که تربیت اطفال و آماده کردن جوانان برای تشخیص هدف و درک راه صحیح و

قبول مسئولیت‌های زندگی، مورد علاقه و کمال مطلوب وزارت آموزش و پرورش می‌باشد، بسیار بجاست اولیای دبیرستان‌ها جهت ارشاد و هدایت جوانان به منظور نمو استعدادها و جلوگیری از هدر رفتن ساعات فراغت آنها و پیشگیری از انحرافات و لغزش‌ها به خصوص در بحبوحه سنین بلوغ، تقویت حس مسئولیت اجتماعی دانش آموزان، تحکیم مبانی دینی و تهذیب اخلاق آنان برابر آیین‌نامه با تشکیل شوراهای تربیتی، گروه‌های داوری، انتظامی و کلوپ‌های ورزشی، انجمن‌های ادبی، دینی، اخلاقی، اجتماعی، هنری و... زمینه مساعدی برای فعالیت‌های به وجود آورده و موجبات سرگرمی‌های مفید و مجاز برای آنان فراهم ساخته و آنان را در بحرانی‌ترین مراحل عمر تحت نظر داشته و در حل مشکلاتشان راهنمایی و کمک کاری فرمایند.

امید هست با توجه به این که امر تربیت، مقدم بر تعلیم است و دورنمای زندگی فردا بستگی به نوع تربیت امروز دارد در راه ایجاد ناظر و نگهبانی درونی برای سلامت اخلاق و سعادت جامعه که شرطش رسوخ نور ایمان و تعلیمات دین مبین اسلام در قلوب جوانان است موفقیت‌های بیشتری نصیب مربیان ما بشود.

فصل اول

کلیات

(بخشنامه‌های اولیه و دستورالعمل‌های کلی)

قانون اساسی معارف

[نشان شیر و خورشید]

وزارت فرهنگ

۱۳۲۹ قمری مصوبه پنجشنبه دهم شهر ذیقعدہ

مطابق با نهم عقرب ۱۲۹۰

- ماده ۱ - مکتب و مدرسه عبارت است از تاسیساتی که برای تربیت اخلاقی و علمی و بدنی ابناء نوع دائر می گردد.
- ماده ۲ - پروگرام مدارس و مکاتب از طرف وزارت معارف معین می گردد و باید در پروگرام حیثیت علمی و صنعتی و نشو و نمای بدنی ملحوظ باشد.
- ماده ۳ - تعلیمات ابتدائیه برای عموم ایرانیان اجباری است.
- ماده ۴ - طریق تحصیل آزاد است لیکن هر کس باید آن اندازه از معلوماتی را که دولت برای درجه ابتدایی معین نموده تحصیل کند.
- ماده ۵ - هر کس مکلف است اطفال خود را از سن هفت به تحصیل معلومات ابتدائیه وادارد اعم از این که در خانه باشد یا در مدرسه.
- ماده ۶ - در صورت لزوم طبّی یا وجود مانع با اطلاع مامورین معارف تاخیر شروع در ارسال طفل به مکتب جایز است.
- ماده ۷ - ملل غیر اسلامی در مدارس دولتی، حق تقاضای تحصیل مذهب خودشان را ندارند. مجبور به تحصیل شرعیات اسلامی نیز نخواهند بود.
- ماده ۸ - مکاتب و مدارس بر دو قسمت است: رسمی و غیر رسمی: رسمی آن است که از طرف دولت دایر شده باشد. غیر رسمی آن است که بانی مخصوص داشته باشد.

ماده ۹ - هر کس مدرسه غیر رسمی افتتاح کند باید به اطلاع دولت برساند.

ماده ۱۰ - کسی که می‌خواهد مدرسه افتتاح کند باید رعایت شرایط ذیل را بنماید:

مدیر مدرسه کمتر از سی سال نباید داشته باشد.

بنای مدرسه را موافق ملاحظات حفظ الصحه که از طرف وزارت معارف مقرر شده است فراهم نماید.

در مدارس ابتدایی، مدیر باید دارای تصدیق‌نامه تحصیلات مدارس متوسطه و در مدارس متوسطه دارای تصدیق‌نامه تحصیلات عالیه باشد.

مدیر مدرسه باید معروف به سوء عقیده و اخلاق و عادات ذمیمه نبوده مرتکب جنحه و جنایتی نشده باشد و معلمینی را هم که انتخاب می‌کند باید علاوه بر شرایط مزبوره هر کدام در فن خود، تصدیق رسمی وزارت معارف را دارا باشند.

ماده ۱۱ - هر کس در هر جا تحصیل کرده باشد تا در مقام امتحان رسمی بر نیامده است در مدارس رسمی دولتی پذیرفته نخواهد شد.

ماده ۱۲ - مفتشین دولتی در کل مدارس و مکاتب رسمی و غیر رسمی حق ورود و تفتیش دارند و هیچ مدیری در هیچ موقعی، حق مخالف ندارد.

ماده ۱۳ - مدرسی که از اموال اوقاف دایر است نیز از حیث امور اخلاقی و حفظ صحتی و ترتیب تعلیمات و امتحانات و غیرها تا اندازه که با غرض واقف موافقت کند در تحت نظارت وزارت معارف است.

ماده ۱۴ - وزارت معارف باید تدریس کتبی را که مضر به اخلاق و دین محصلین است ممنوع نماید و کتبی که از طرف وزارت معارف ممنوع شده باشد در هیچ مدرسه نباید تدریس بشود.

ماده ۱۵ - مدارس و مکاتب بر چهار نوع است:

مکاتب ابتدایی دهکده.

مکاتب ابتدایی بلدی.

مدارس متوسطه.

مدارس عالیه.

ماده ۱۶ - هر یک از مکاتب و مدارس چهارگانه، پروگرام مخصوص قانونی خواهد داشت و وزارت معارف مسئول اجرای آن پروگرام‌ها است.

ماده ۱۷ - پروگرام مکاتب و مدارس ابتدائیه و متوسطه باید تعلیم واجبات دینی را به قدر لزوم شامل باشد.

ماده ۱۸ - وزارت معارف ترتیب درجات و مراتب تحصیلیه را معین نموده برای هر کدام امتحانات و تصدیقنامه‌ها برقرار خواهد نمود که دخول در خدمات دولتی موقوف به داشتن آن تصدیقنامه‌ها خواهد بود.

ماده ۱۹ - در هر ده و در هر محله از قصابات یکی مکتب ابتدایی دهکده دایر می‌شود.

ماده ۲۰ - در شهرها بر حسب عده نفوس و حاجت اهالی و کفایت مالیه محلیه یک یا چندین مدرسه ابتدایی و متوسطه دایر خواهد شد.

ماده ۲۱ - مدارس عالییه در تهران و در مراکز عمده دایر خواهد شد.

ماده ۲۲ - مخارج مدارس ابتداییه در قصابات و بلاد به عهده دولت و مخارج آن‌ها از محل مالیاتی که در هر محل به موجب قانون برقرار می‌شود پرداخته خواهد شد.

ماده ۲۳ - مخارج مکاتب دهکده نیز بر عهده دولت و به موجب قانون از مالکین دهکده و اهالی دریافت خواهد شد.

ماده ۲۴ - مخارج مدارس غیر مجانی دولتی از محل حق‌التعلیمی است که از شاگردان اخذ می‌شود و چنانچه کسری داشته باشد بر عهده دولت است.

ماده ۲۵ - مکاتب و مدارس مجانی که به خرج دولت اداره می‌شود فقط برای تمتع اطفال فقرا و اشخاصی است که رسماً عدم بضاعت آن‌ها از طرف مأمورین رسمی محلی تصدیق شده باشد.

ماده ۲۶ - ابنیه متعلقه به مکاتب و مدارس و سایر متعلقات مدارس از منقول و غیر منقول در تحت نظارت وزارت معارف است.

ماده ۲۷ - قبول محصلین بی‌بضاعت در مدارس متوسطه و عالییه به طور مجانی به موجب قانون مخصوص خواهد بود.

ماده ۲۸ - مجازات بدنی در مکاتب و مدارس ممنوع است.

شعار وزارت معارف

[نشان شیر و خورشید]

وزارت فرهنگ

اداره کل انطباعات

نمره: ۳۲۴-۵۴۷

مورخ: ۱۳۱۵/۱/۱۹

چون به موجب تصویب شورای عالی معارف این شعر از شاهنامه حکیم فردوسی:

توانا بود هر که دانا بود/ به دانش دل پیر برنا بود

برای شعار وزارت معارف انتخاب و موارد استعمال آن در ظاهر کتبی که از طرف وزارتخانه

طبع می‌شود و یا سردرب عمارات دولتی مدارس و نشان‌ها و غیره منحصرأ تعیین شده.

و نظر به این که بعضی از مطابع و کتابخانه‌ها بدون توجه با این مطالب شعر مزبور را در

پشت کتب یا رسالات منتشر شده از طرف موسسات خصوصی یا اشخاص قید و طبع

می‌نمایند علی‌هذا بدین وسیله ابلاغ می‌شود که در آتیه از طبع این شعر در پشت کتب یا

رسالات بدون اجازه مخصوص وزارت معارف خودداری نمایند.

خواندن سرود شاهنشاهی در دبستان‌ها

[نشان شیر و خورشید]

وزارت فرهنگ

اداره تعلیمات مرکز و امتحانات

نمره: ۱۰۵۷۹

مورخ: ۱۳۱۵/۱۰/۵

لازم است قبل از شروع به درس از این به بعد، هر روز به استثنای روزهای برف و باران،

ده دقیقه قبل از ورود شاگردان به کلاس همگی در صحن دبستان خود تجمع نموده به

راهنمایی یکی از آموزگاران که ذوق راهنمایی محصلین را در این کار دارد، سرود

شاهنشاهی و دانایی و توانایی را متفقا بخوانند.

مراسم وفاداری نسبت به پرچم ایران

[نشان شیر و خورشید]

وزارت فرهنگ

نمره: ۳۹۱۶۰

مورخ: ۱۳۱۴/۷/۲۷

لازم است به مدارس تابعه خود دستور دهید:

اولا به جا آوردن مراسم وفاداری نسبت به پرچم ایران را در مواقع خاصه مانند جشن‌ها معمول و مرسوم دارند و عباراتی که از تصویب انجمن تربیت بدنی ایران گذشته و در مراسم مزبور استعمال می‌شود به ذهن بسپارند.

عبارت مزبور این است: من به این پرچم مقدس که مظهر شاهنشاه معظم و وطن محبوب من است سوگند وفاداری یاد می‌کنم.

زنده باد شاهنشاه.

پاینده باد وطن.

برقرار باد پرچم.

طریقه انجام مراسم مزبور این است که محصلین به دور بیرق افراشته یا در جلوی برق ایستاده در حالتی که به بیرق سلام نظامی دهند، جمله فوق را همصدا می‌گویند.

ثانیا محصلین در استعمال سلام نظامی در مواقع ضرورت مجاز و از استعمال هر گونه سلام دیگری از قبیل سلام مخصوص ورزشکاران و غیره ممنوع می‌باشد.

مگر این که صریحا اجازه داده شده باشد مانند سلام پیشاهنگی که مخصوص دسته پیشاهنگان است و استعمال آن برای پیشاهنگان مجاز می‌باشد.

[نشان شیر و خورشید]

وزارت آموزش و پرورش

اداره آموزش و پرورش شهرستان قم

شماره: ۲۰۷۰۶

تاریخ: ۱۳۴۶/۹/۱۴

به طوری که استحضار دارند پرچم سه رنگ ایران، معرف کشور ما و مظهر استقلال ماست و بزرگداشت آن در تقویت مبانی میهن پرستی و برانگیختن احساسات ملی و میهنی ملت ایران بویژه دانش آموزان و جوانان کمال اهمیت را دارد.

بنابراین لازم است دستور فرمایید تعلیمات زیر در کلیه آموزشگاه‌های حوزه آن اداره کل با نهایت دقت به موقع اجرا گذارده شود به نحوی که به تدریج به صورت یکی از سنت‌های واحدهای آموزشی کشور درآید:

در محوطه هر یک از آموزشگاه‌ها باید میله پرچم استاندارد به قطر ۱۲ سانتی متر در قسمت تحتانی و ۶ سانتی متر در قسمت فوقانی به ارتفاع ۱۴ متر که ۷ متر آن در زمین قرار خواهد گرفت مجهز به قرقره و ریسمان نصب گردد.

میله پرچم باید در نقطه‌ای نصب شود که علاوه بر آن که پرچم ایران در موقع اهتزاز از خارج محوطه به خوبی دیده شود، دانش آموزان بتوانند برای مراسم احترام که هر روز صبح انجام خواهد گرفت به راحتی گرد آن جمع شوند.

پرچم ایران با شیر و خورشید به قطر استاندارد ۲-۳/۵ تهیه و برای برافراشتن آماده باشد. هر روز صبح قبل از آغاز درس، پرچم ایران با ادای احترام و تشریفات خاصی در حضور معلمان و دانش آموزان به وسیله سه تن از دانش آموزان ورزشکار آموزشگاه افرشته شود و در بعد از ظهر همان روز هنگام تعطیلی آموزشگاه با همان تشریفات پایین آورده شود. در روزهای جمعه و اعیادی که تعطیل رسمی است پرچم ایران از عصر روز قبل از جمعه و تعطیل تا بعد از ظهر روز بعد از تعطیل باید به طور دایم در حال اهتزاز و افرشته باشد.

کار هفته در هر واحد آموزشی باید در صبح روز شنبه هر هفته با سلام شاهنشاهی در مقابل پرچم سه رنگ ایران و خواندن سرود شاهنشاهی توسط دانش آموزان و مراسم نیایش در حضور معلمان و همه دانش آموزان آغاز شود.

این دستور باید در نهایت دقت و مراقبت به موقع اجرا گذارد شود. هزینه‌های مربوط به تهیه پرچم و میله آن از محل اعتبار وجوه ورزشی تامین خواهند نمود.

وزیر آموزش و پرورش - دکتر هدایتی

[نشان شیر و خورشید]